

УДК 159.922.7:376-056.36:004.738.5:355.48(477)

МІСЬКОВ Геннадій⁵⁶

ORCID: [0000-0002-4135-8880](https://orcid.org/0000-0002-4135-8880)

E-mail: 31dnpb@gmail.com

Державна науково-педагогічна бібліотека України імені В. О. Сухомлинського
Національна академія педагогічних наук України
м. Київ, Україна

ЕТИЧНІ ВИМІРИ ПІДГОТОВКИ ВІЙСЬКОВИХ ПСИХОЛОГІВ: ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНИЙ АСПЕКТ

Автором розглянуто етичні аспекти підготовки військових психологів в умовах воєнного та повоєнного періодів України. Акцентовано увагу на ролі інформаційно-аналітичного супроводу у формуванні професійної етичної компетентності. Проаналізовано ключові етичні дилеми, що виникають у діяльності військового психолога, зокрема питання конфіденційності, подвійної лояльності та професійної відповідальності. Обґрунтовано необхідність інтеграції етичних стандартів у систему професійної підготовки та підвищення кваліфікації.

Ключові слова: військова психологія; етика; професійна підготовка; інформаційно-аналітичний супровід; психологічна допомога; воєнний період.

***Ethical Dimensions of Training Military Psychologists: Informational and Analytical Aspect.** The theses examine ethical aspects of training military psychologists in the context of wartime and postwar Ukraine. Particular attention is paid to the role of informational and analytical support in shaping professional ethical competence. Key ethical dilemmas in military psychology practice are analyzed, including confidentiality, dual loyalty, and professional responsibility. The necessity of integrating ethical standards into professional training and continuing education systems is substantiated.*

Keywords: Military Psychology; Ethics; Professional Training; Information and Analytical Support; Psychological Assistance; Wartime.

Вступ. Сучасні умови воєнного стану в Україні актуалізують проблему підготовки висококваліфікованих військових психологів, здатних діяти у складних морально-етичних ситуаціях. Військовий психолог здійснює професійну діяльність на перетині інтересів особистості, військової структури та держави, що породжує низку етичних дилем.

Особливого значення набуває інформаційно-аналітичний супровід психологічної науки, який забезпечує доступ до перевірених знань, міжнародних стандартів та практик подолання психотравмуючих наслідків війни.

Методи і підходи дослідження. У роботі застосовано бібліографічний аналіз наукових джерел щодо етики психологічної діяльності, інформаційно-аналітичний підхід для узагальнення міжнародного та вітчизняного досвіду,

⁵⁶ © МІСЬКОВ Геннадій (MISKOV Hennadii)

порівняльний метод – для зіставлення етичних стандартів у цивільній та військовій психології та системний підхід – для розгляду підготовки військових психологів як комплексного процесу.

Основні результати. У межах здійсненого інформаційно-аналітичного дослідження встановлено, що етична компонента підготовки військових психологів функціонує як системоутворюючий конструкт професійної компетентності, детермінований специфікою воєнного середовища та підвищеним рівнем морально-нормативної невизначеності.

Контент-аналіз міжнародних етичних кодексів і наукового дискурсу у сфері військової психології засвідчив, що професійна діяльність військового психолога реалізується в умовах конфлікту нормативних регулятивів, зокрема між принципом конфіденційності як базовою етичною нормою психологічної допомоги та інституційними імперативами військової організації, пов'язаними із забезпеченням боєздатності та безпеки особового складу [4, 5]. У цьому контексті конфіденційність набуває характеру умовно обмеженого етичного принципу, що підлягає ситуативній інтерпретації залежно від рівня ризику.

Доведено, що ключовим етико-професійним феноменом у діяльності військового психолога є подвійна лояльність (dual loyalty), яка інституціоналізує одночасну орієнтацію фахівця на інтереси клієнта (військовослужбовця) та на функціональні завдання військової системи. Така дихотомія зумовлює виникнення етичних колізій і вимагає сформованості здатності до нормативного балансування та прийняття рішень в умовах конфлікту цінностей [1, 4].

Встановлено, що в екстремальних умовах бойових дій значно трансформуються межі професійної інтервенції, що обумовлено високим рівнем невизначеності, часовими обмеженнями та необхідністю оперативного реагування. Це актуалізує потребу у формуванні не лише декларативного знання етичних стандартів, але й процедурно-операційних алгоритмів їх імплементації у практичну діяльність [2, 6].

Результати дослідження підтвердили, що важливим чинником оптимізації професійної діяльності є інформаційно-аналітичний супровід, який виконує функції когнітивного та нормативного забезпечення. Його ефективність проявляється у систематизації наукових знань, забезпеченні доступу до міжнародних етичних стандартів і доказових практик, а також у підтримці процесів етичного прийняття рішень (ethical decision-making) [2, 5].

На основі узагальнення теоретичних підходів обґрунтовано трикомпонентну модель етичної компетентності військового психолога, яка включає:

– когнітивний компонент (інтеріоризація етичних принципів, норм і стандартів);

– операційний компонент (здатність до їх контекстуально зумовленого застосування);

– рефлексивний компонент (метакогнітивна оцінка власних дій і їх наслідків).

Зазначена модель корелює з сучасними компетентнісними підходами у професійній підготовці психологів та відображає інтегративний характер етичної регуляції діяльності [4, 5].

Крім того, встановлено, що ефективність формування етичної компетентності значною мірою залежить від рівня адаптивної імплементації міжнародних стандартів до національного контексту. Зокрема, механічне перенесення етичних моделей без урахування соціокультурних і воєнно-політичних чинників знижує їх прикладну релевантність, що обумовлює необхідність їх контекстуалізації в умовах сучасної України [3, 5].

Отже, результати дослідження засвідчують, що етичні виміри підготовки військових психологів мають багаторівневий і міждисциплінарний характер та потребують системної інтеграції освітніх, нормативних і інформаційно-аналітичних ресурсів.

Висновок. Етичні аспекти є невід’ємною складовою підготовки військових психологів. В умовах війни зростає значення системного інформаційно-аналітичного супроводу, який забезпечує наукову обґрунтованість і практичну ефективність професійної діяльності.

Інтеграція етичних стандартів у навчальні програми є ключовою умовою формування компетентного фахівця.

Перспективи подальших досліджень у сфері етичних вимірів підготовки військових психологів пов’язані з необхідністю поглиблення теоретико-методологічних засад формування етичної компетентності в умовах воєнного та повоєнного розвитку України. Особливої актуальності набуває розроблення національно адаптованих етичних протоколів професійної діяльності, які б інтегрували міжнародні стандарти з урахуванням специфіки функціонування сектору безпеки і оборони.

Важливим напрямом є розвиток системи інформаційно-аналітичного супроводу, зокрема створення спеціалізованих бібліографічних ресурсів та аналітичних баз даних з етики військової психології. Це сприятиме підвищенню якості професійних рішень і впровадженню доказових практик у діяльність військових психологів.

Подальші дослідження доцільно спрямувати на проведення емпіричних студій етичного прийняття рішень у бойових умовах, а також на розроблення валідних психодіагностичних інструментів оцінювання етичної компетентності.

Водночас перспективною є інтеграція кейс-орієнтованих підходів та рефлексивних практик у зміст професійної підготовки.

Отже, наукові розвідки мають бути зорієнтовані на системну інтеграцію нормативного, емпіричного та інформаційно-аналітичного вимірів, що забезпечить підвищення ефективності підготовки військових психологів і зміцнення етичних засад їх професійної діяльності.

Список використаних джерел:

1. Вергун Д. Специфіка моральних та етичних аспектів професії військовослужбовця в сучасному українському суспільстві. *Науково-теоретичний альманах Грані*. 2024. Т. 27, № 6. С. 126–132. <https://doi.org/10.15421/1724120>.
2. Наливайко Н. Етичні трансгресії у психоаналітичній практиці під час війни, що триває. *Український психоаналітичний журнал*. 2023. № 1 (2). С. 19–23. <https://doi.org/10.32782/upj/2023-2-2>.
3. Про затвердження Положення про Управління психологічного забезпечення: Наказ Міністерства оборони України від 02 трав. 2024 р. № 278/нм. https://mod.gov.ua/assets/Nakaz_278_02_05_24_00a9cd1bd9.zip.
4. American Psychological Association. Ethical Principles of Psychologists and Code of Conduct. Washington : APA, 2017. 16 p. <https://www.apa.org/ethics/code/>.
5. Frey R. A. M. Ethical Challenges for Military Psychologists: When Worlds Collide. *Ethics & Behavior*. 2017. Vol. 27, Iss. 4. P. 283–296. <https://doi.org/10.1080/10508422.2016.119381>.
6. Staal M. A., DeVries M. R. Military operational psychology. *Psychological Services*. 2020. Vol. 17, Iss. 2. P. 195–198. <https://doi.org/10.1037/ser0000308>.

References:

1. Verhun, D. (2024). Spetsyfika moralnykh ta etychnykh aspektiv profesii viiskovosluzhbovtisia v suchasnomu ukrainskomu suspilstvi [Specificity of moral and ethical aspects of the profession of a serviceman in modern Ukrainian society]. *Naukovo-teoretychnyi almanakh Hrani*, 27(6), 126–132. <https://doi.org/10.15421/1724120> [In Ukrainian].
2. Nalyvaiko, N. (2023). Etychni transhresii u psykhoanalitichnii praktytsi pid chas viiny, shcho tryvaie [Ethical transgressions in psychoanalytic practice during the ongoing war]. *Ukrainskyi psykhoanalitichnyi zhurnal*. 1 (2), 19–23. <https://doi.org/10.32782/upj/2023-2-2> [In Ukrainian]
3. Ministry of Defence of Ukraine. (2024, May 2). *Pro zatverdzhennia Polozhennia pro Upravlinnia psykholohichnoho zabezpechennia* [On approval of the Regulations on the Psychological Support Directorate] (Order No. 278/nm). https://mod.gov.ua/assets/Nakaz_278_02_05_24_00a9cd1bd9.zip [in Ukrainian]
4. American Psychological Association. (2017). *Ethical principles of psychologists and code of conduct*. <https://www.apa.org/ethics/code/>.
5. Frey, R. A. M. (2017). Ethical Challenges for Military Psychologists: When Worlds Collide. *Ethics & Behavior*, 27 (4), 283–296. <https://doi.org/10.1080/10508422.2016.1193811>
6. Staal, M. A., & DeVries, M. R. (2020). Military operational psychology. *Psychological Services*, 17 (2), 195–198. <https://doi.org/10.1037/ser0000308>.

